ANIVERSĂRI

Galaction VEREBCEANU – 70 de ani de la naștere

Un vis cât o viață sau o viață de vis

În după-amiaza unei zile fierbinți de vară, aflându-mă la biroul meu din Bălți, mă străduiam să dau conținut unor idei care, de la o vreme, mă frământau. Ceva însă nu se lega, iar muza nu-mi dădea târcoale. Căldura mare și dogoritoare de afară răzbătea prin pereții casei, făcând aerul din cameră greu respirabil. La un moment dat, simții cum o dulce moleșeală îmi învăluie tot corpul și, dintr-o dată, mă cufundai într-un somn adânc, cum arar mi se mai întâmpla.

Nu știu câtă vreme să fi dormit, dar mă trezii tot așa de ușor cum adormisem. Zăpușeala de afară slăbise, lăsând loc aerului răcoros al serii. Conștientizai atunci că tot ce văzui în somn nu era altceva decât un vis (dar ce vis!), care mi se fixă în minte în cele mai mici detalii și în care evenimentele se succedau cu o repeziciune uimitoare și într-o succesiune cronologică strictă, asemenea unui film bine regizat. Și, după cum toate cu noroc vin, la un interval de o zi, mă întâlnesc cu distinsa Doamnă Nina Corcinschi care, după ce i-am depănat pe îndelete visul, a venit cu inspirata idee de a face public această amintire afectivă proaspătă după trezire, despre septuagenarul Galaction Verebceanu. I-am mulțumit pentru sugestie cu condiția că acceptă să fie „complice”: eu care îl cunosc pe omagiat de 43 de ani și ea care îl cunoaște și colaborează cu el cot la cot de peste 20 de ani.

Gh. P.

Se făcea că treceam prin vremuri plutind aidoma unui personaj al lui Mihail Bulgakov pe deasupra unor locuri necunoscute, în fața ochilor perindându-se mai multe așezări (sate, orașe) și numeroase chipuri cunoscute sau mai puțin cunoscute. De acolo, din înălțimi înregistram în minte tot ce vedeam. Alteori,

BDD-A33096 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:59:15 UTC)

coboram printre eroii visului meu, conversând cu ei sau, pur și simplu, urmărindu-le tacit acțiunile lor.

Primul așa-zis popas a fost în localitatea Slobozia, Ștefan Vodă, despre care nu știam prea multe. Cunoșteam, bunăoară, că este locul de baștină al lui Galaction Verebceanu, un bun cunoscut de al meu și, fără a exagera, un prieten devotat, de care mă leagă mai multe amintiri luminoase, ce au trecut, cu timpul, în sentimente reciproce de amiciție. Așadar, am intrat, virtual, în casa soților Tatiana și Sava Verebceanu, care sărbătoreau modest, în cercul familiei lor, la o măsuță rotundă cu trei picioare, aniversarea a câțiva ani de la nașterea fiului Galaction. Privii la băiatul vioi și simpatic, purtător al unui nume extrem de rar, și constatai că seamănă leit cu mama sa, care, parcă ghicind mirarea și curiozitatea mea, declară că numele de botez, caracteristic unor fețe bisericești, i-a fost dat la insistența ei.

Așa cum clipele în vis durează fracțiuni de secundă, iată-l pe Galaction, după cei șapte ani de acasă, pășind în 1958 pragul școlii din satul natal și promovând clasă după clasă. Că elevul Galaction se deosebea prin niște aptitudini ieșite din comun, nu pot spune. Era un copil obișnuit, cum se întâmplă cu mai mulți copii de vârsta lui, vesel și nu o dată pus pe șotii. Într-o zi, continuă mama Tatiana, micul Galaction reveni în grabă de la școală și, de la poartă, strigă: „Mamă, mata știi cine-i bunicul nostru?" „Păi, cum să nu știu, bunicul nostru Vanea". La care Galaction, contrariat că maică-sa nu știe nici atâta lucru, răspunse ferm: „Nu, mamă. Bunicul nostru e Lenin". Mamă-sa îl fixă cu privirea și, schițând un zâmbet abia zărit în colțul buzelor, șopti, ca pentru sine: „Știu eu". Zâmbii și eu și, de la realitatea zilelor noastre, m-am convins, nu o dată, ce efect dezastruos avea ideologia regimului sovietic asupra copiilor!

Mai aflai de la mama Tatiana că, de la o vârstă încă fragedă, Galaction își petrecea timpul citind, uneori în dauna temelor care erau însușite în grabă. Văzându-l cu cartea în mâini, ea se bucura și aproba fără rezervă îndeletnicirea fiului său. Odată, sora mai mare, Ira, îl zări că citește pe furiș, lăsând la o parte manualele, și îl pârî: „Mamă, da' Galaction citește cărți de la bibliotecă", convinsă că face un lucru folositor. Mama însă, care nu a fost dată la școală de mică (așa erau vremurile când fetele nu prea erau trimise la învățătură), răspunse mulțumită: „Bine că citește".

Nu mult după absolvirea școlii medii este obligat, cum se obișnuia pe atunci (în 1968), să petreacă instruirea militară în rândurile forțelor armate sovietice. Cei trei ani de serviciu în termen, ca matelot pe un vas militar de tip distrugător, îmbâcsit cu armament de mare calibru, i-au părut o veșnicie, mai ales în primele luni. Dorul de părinți, de prietenii rămași acolo, de satul lui cel drag îl măcina neîncetat. Alinare își găsise în cititul cărților împrumutate de la biblioteca de pe vas, care aveau ca subiect frământările și suferințele personajelor provenite din mediul rural. O bucurie mare avu când descoperi printre rafturile de cărți romanul *Ion* de Liviu Rebreanu. Chiar dacă era o traducere în rusă, cititul îi producea o mare satisfacție, trăind și suferind împreună cu eroii cărții, de parcă se afla printre oamenii locului din satul lui cel scump. Lectura îi potolea oarecum dorul, ajutându-l să se adapteze mai ușor la regulile aspre ale vieții militare de pe corabie, la răul de mare, la expedițiile militare, de trei-patru luni, pe marea și oceanul cu valuri învolburate, care izbeau

BDD-A33096 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:59:15 UTC)

cu furie în bordul vasului, făcându-se auzit un scrâșnet îngrozitor de fiare. Când furtuna trecea, se întâmpla ca nava să acosteze în porturi străine, marinarii având permisiunea să viziteze, în grup a câte cinci persoane, orașele de coastă din țări ca Algeria, Cuba, Olanda, Norvegia.

După terminarea stagiului militar, îl aflăm pe tânărul Galaction Verebceanu la Facultatea de Litere a Universității de Stat din Moldova (în 1973). Am păşit alături de proaspătul student, trecând din aulă în aulă, din an în an, făcând cunoştinţă cu profesorii şi colegii săi.

Cei cinci ani de studenție, ca și anii serviciului militar, îl transformară dintr-un băiat timid și nehotărât în fața greutăților într-o persoană încercată și ambițioasă, care dovedea judecată adâncă și manifesta seriozitate și chibzuință. Probabil, aceste calități i-au determinat pe mai-marii Facultății să-l recomande pentru participare la concursul anunțat de Institutul, pe atunci, de Limbă și Literatură al Academiei de Științe. Odată cu ocuparea postului vacant (în 1978), începe o fază importantă în viața protagonistului nostru.

Aici firul evenimentelor trăite în vis încerc să-l împletesc cu momentele de viață ale eroului nostru, unele dintre acestea cunoscute și nouă. Aşadar, preocupat să-şi găsească un rost în activitatea de cercetare a Institutului, la îndemnul criticului literar Lazăr Ciobanu, Galaction Verebceanu face cunoştinţă cu nişte manuscrise vechi păstrate la Muzeul de Literatură de la Uniunea Scriitorilor, luând primele lecţii de documentare în scrierea chirilică de la L. Ciobanu. A urmat apoi (în 1982) sfatul Tatianei Iliaşenco, şefa Sectorului de istorie a limbii, de a cerceta mai îndeaproape aspectul lingvistic al celei mai vechi versiuni româneşti a romanului popular *Bertoldo*, fiindu-i pus la dispoziţie, prin bunăvoinţa istoricului literar Gheorghe Bogaci, o copie fotografică a manuscrisului aflat în arhiva Muzeului Istoric de Stat din Moscova. O deplasare de serviciu (şi nu una singură, cum s-a dovedit ulterior) în vederea consultării, pe viu, a exemplarului moscovit se impunea cu certitudine. Aceasta a fost cotitura determinantă de a se consacra cercetării şi editării textelor româneşti aparţinând epocii vechi, preocupare destul de rar întâlnită astăzi. Aplecat cu lupa în mână asupra manuscriselor provenind din timpurile vechi încerca să-şi dea seama de valoarea fonetică pe care o ascundeau literele chirilice.

Dificultatea însuşirii grafiei chirilice consta în faptul că limba română a folosit, timp de aproximativ cinci secole, alfabetul chirilic, care a fost creat, în primul rând, pentru o limbă slavă. Preluat însă de limba română pentru a reda structura sa fonetică, alfabetul chirilic se prezenta, după o expresie plastică a lui Al. Rosetti, asemenea unei haine rău împrumutată şi rău adaptată limbii române, deoarece dispunea de mai multe semne grafice decât avea nevoie limba română şi, în acelaşi timp, avea puţine slove pentru a reda unele sunete specifice limbii române. De acest detaliu esenţial Galaction Verebceanu şi-a dat seama când a pornit pe un teren puţin sau chiar deloc bătătorit, fiind în întregime un autodidact în problema deloc simplă de a pătrunde în adâncurile scrierii vechi româneşti. Tocmai din aceste considerente, de la aprobarea oficială a temei pentru teza de doctorat şi până la susţinerea publică a ei, a trecut un timp destul de lung.

Primul rod al cercetării în domeniu a fost ediția critică intitulată *Viața lui Bertoldo. Un vechi manuscris românesc*. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediție

BDD-A33096 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:59:15 UTC)

de text și indice de cuvinte de Galaction Verebceanu (Chișinău: *Museum*, 2002). Lucrarea este consacrată editării și cercetării celei mai vechi variante românești a romanului popular de origine italiană pătruns în literatura noastră în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

În studiul filologic sunt examinate probleme privind originea şi circulaţia legendelor care au stat la baza cărţii lui Giulio Cesare Croce della Lira, descrierea manuscrisului, datarea manuscrisului, opinii asupra manuscrisului, localizarea manuscrisului şi chestiuni de filiaţie. Studiul lingvistic este consacrat cercetării aprofundate a fenomenelor de limbă la nivel grafic, fonetic, morfologic, sintactic, lexical şi al formării cuvintelor.

Textul propriu-zis al manuscrisului conţine transcrierea celei mai vechi versiuni româneşti a romanului popular *Viaţa lui Bertoldo*. În acest scop a fost aleasă metoda de prezentare, în paralel cu transcrierea, a filelor manuscrisului reproduse prin fotocopiere. În subsolul paginii se află aparatul negativ al ediţiei, ce cuprinde două secţiuni. În prima dintre ele au fost semnalate greşelile de scriere, modificările, grafiile insolite, precum şi diferenţele de natură fonetică, morfologică, sintactică sau lexicală privitoare la manuscrisul moscovit şi versiunea *Bertoldo* secolul al XIX-lea (ms. BAR 1759). Comentariile lui G. Verebceanu pe marginea construcțiilor lingvistice ale textului, a paternității acestora, a perspectivei diacronice, care a modelat receptarea, a contextului în care a apărut manuscrisul, deopotrivă cu prezentarea facsimilelor, reactualizează o epocă, ne pun la dispoziție un pattern cultural, vorbesc despre *continuitate* și *durată* în limbă, literatură și cultură. Aflăm, din studiul cercetătorului nostru cât de mult întâmplările picante, seva vitală a dialogului, încărcătura sugestivă și substratul ironic al discursului din romanul *Viaţa lui Bertoldo* au inspirat folclorul românesc, pătrunzând şi în basmele noastre.

Se încheie volumul cu un indice de cuvinte, ce cuprinde toţi termenii – comuni şi proprii – prezenţi în textul romanului popular *Viaţa lui Bertoldo*.

Despre importanța ediției, redutabilul profesor universitar bucureștean Gheorghe Chivu scria în prefața volumului: „Cercetare filologică temeinică, întreprinsă cu acribie şi bazată pe o bună cunoaştere atât a literaturii de specialitate, cât şi a stadiului atins de limba noastră de cultură la mijlocul secolului al XVIII-lea, volumul elaborat de Galaction Verebceanu va putea fi utilizat cu deplin profit de toţi cei interesaţi de vechiul scris românesc, deopotrivă istorici ai limbii literare şi istorici ai literaturii. El argumentează fără dubiu calitatea şcolii filologice din Chişinău şi pune încă o dată în evidenţă rolul pe care Institutul de Lingvistică din acest oraş şi l-a asumat în valorificarea ştiinţifică a cărţii vechi româneşti ajunse pe teritoriul fostei Uniuni Sovietice”.

A urmat o perioadă (de paisprezece ani) în care Galaction Verebceanu ocupă funcția de secretar științific al Institutului de Lingvistică (din 2000). În acest răstimp colegii au avut de învățat de la Galaction Verebceanu *lecția migalei întru perfecțiune*. Atenția pentru detaliu, documentarea riguroasă, consecvența cu principiile și valorile în care crede, grija pentru corectitudinea de orice fel – lingvistică, administrativă, umană — sunt înscrise în scenariul comportamental și ființial al colegului nostru.

BDD-A33096 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:59:15 UTC)

Revine însă în curând la preocuparea sa preferată și participă la concursul inițiat și finanțat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova privind *Programul pentru editarea cărții naționale*. Câștigă acest concurs și depune la Întreprinderea de Stat *Firma Editorial-Poligrafică Tipografia Centrală* manuscrisul lucrării intitulate *Alexandria chișinăuiană de la 1790. Un vechi manuscris românesc*. Introducere filologică, studiu lingvistic, facsimile și ediție de text de Galaction Verebceanu, (Chișinău, 2016). E vorba de una din numeroasele versiuni ale romanului popular *Alexandria*, copie practic nestudiată și puțin cunoscută în mediul specialiștilor. Importanța ediției critice rezidă în faptul că reunește pentru prima dată în paginile unui volum atât reproducerea facsimilată a manuscrisului păstrat în străinătate (Institutul de Manuscrise al Bibliotecii Naţionale a Academiei de Ştiinţe „V. I. Vernadsky" din Kiev), dublată de transliterarea în română, conform metodei interpretative, a textului chirilic, cât și analiza temeinică a aspectului lingvistic (grafie, fonetică, morfologie, sintaxă, lexic, formarea cuvintelor), faptele de limbă fiind cercetate sub raportul stadiului atins de limba română din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Menționăm că aceste două volume de incontestabilă factură academică sunt elaborate cu o acuratețe de invidiat, devenind, din momentul apariției lor, lucrări de referință, permițându-ne totodată să constatăm fără putință de tăgadă că, la ora actuală, Galaction Verebceanu e cel mai profund cunoscător și, în același timp, subtil și unic cercetător în Republica Moldova al istoriei limbii române vechi.

În prezent, Galaction Verebceanu este interesat de cercetarea unui manuscris al romanului popular intitulat *Sandipa*, păstrat la Biblioteca de Stat a Rusiei sub cota 824 (fondul *Grigorovici*) și datat în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Mai precizăm, de asemenea, că Galaction Verebceanu a participat la două proiecte științifice internaționale. Primul, *Limba română vorbită în Moldova istorică*, la care au luat parte cercetători de la Universitatea din Leipzig, Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași, Universitatea de Stat „Alecu Ruso" și Institutul de Lingvistică al AŞM (1996–1999), și al doilea, *Limbă şi identitate…* asistat de cercetători de la Universitatea din Leipzig, Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Lingvistică al AŞM, Universitatea din Cernăuţi, Universitatea din Kiev (2003–2006). Rezultatele înregistrate sub forma unor studii au fost incluse în cele trei volume colective internaționale: (ed.) Klaus Bochmann, Vasile Dumbrava, *Limba română vorbită în Moldova istorică*, vol. II, Texte, 2000; vol. I, Contribuții, Leipziger Universitätsverlag, 2002; Klaus Bochmann, Vasile Dumbrava (Hrsg.), *Sprachliche Individuation in mehrsprachigen Regionen Osteuropas. I. Republik Moldova*, Leipziger Universitätsverlag, 2007.

Portretul omagiatului nostru nu ar fi conturat suficient, dacă nu am aminti aici de modul cum își manifestă atitudinea disprețuitoare față de incompetenți și impostori; de delicatețea cu care te „pescuiește" când comiți vreun *lapsus linguae*; de privirea rebelă când cineva debitează falsități despre limba română, identitate și conștiință națională, bilingvism; de harul humuleștean și zâmbetul șarmant de a povesti snoave și istorioare din viața de toate zilele; de patima pentru muzica populară românească autentică și pentru lectură; de obstinația de a evita camerele

BDD-A33096 © 2021 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:59:15 UTC)

de luat vederi şi de a nu se complace în umbra multelor lucrări bine făcute; de spiritul gospodăresc pe care îl ,,materializează” cu satisfacţie pe lotul din jurul casei de vacanţă.

Acestea fiind, după părerea noastră, reperele marcante ale biografiei celui care este Galaction Verebceanu, dr. în filologie, cercetător ştiinţific coordonator al Institutului de Filologie Română ,,Bogdan Petriceicu-Hasdeu”, nu ne rămâne decât să-i urăm, la cei 70 de ani, multă sănătate, realizări în sfera de activitate care şi-a ales-o conştient şi, deopotrivă, mulţi ani înainte, voie bună şi linişte sufletească alături de cei dragi şi, nu în ultimul rând, alături de înţeleapta-i soţie Valentina.

La mulţi ani!

Nina CORCINSCHI,
Institutul de Filologie Română ,,B. P.-Hasdeu”, Chişinău

Gheorghe POPA,
Universitatea de Stat ,,Alecu Russo” din Bălţi

BDD-A33096 © 2021 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:59:15 UTC)